

THE CONCEPT OF CRIME OF HOLDING BLASTING WORKS IN VIOLATION OF RULES OF PROTECTION FISH STOCKS (ART. 250 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE)

Melnichenko V.

ПОНЯТТЯ ЗЛОЧИНУ ПРОВЕДЕННЯ ВИБУХОВИХ РОБІТ З ПОРУШЕННЯМ ПРАВИЛ ОХОРОНИ РИБНИХ ЗАПАСІВ (СТ.250 КК УКРАЇНИ)

В.Л. Мельниченко

*здобувач кафедри кримінального права та процесу
ВНЗ «Національна академія управління»*

Постановка проблеми. Питання, що стосуються поняття злочину, проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів важливе з позиції меж дії кримінального закону (ст. 250 КК України).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемами злочину проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів займалися такі вчені, як: В.Я. Тацій, С.Б. Гавриш, Ю.С. Шемшученко, В.К. Матвійчук та ін. Проте, щодо поняття злочину проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів праці відсутні до часу. Це не дивлячись на те, що ця проблема має важливе теоретичне значення та надто нагальна для кваліфікації злочину, передбаченого ст. 250 КК України і має істотне значення для відмежування цього злочину від суміжних злочинів.

Мета статті полягає у з'ясуванні поняття злочину проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів (ст.250 КК України).

Основні результати дослідження. Досліджуючи поняття злочину проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів, необхідно зазначити, що ці важливі положення потрібно розглядати в контексті і з врахуванням функцій суверенної держави України як: 1) охорони навколишнього природного середовища; 2) забезпечення гарантій раціонального використання природних ресурсів, зокрема, захисту і раціонального використання рибних запасів та диких водних тварин (як одного із важливих для людини компонентів тваринного світу, який має важливе значення для збереження природних ресурсів генетичного фонду живої природи), передбачені Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» [1]. Водночас необхідно відзначити, що турбота держави на економічному, організаційному, правовому, освітянському та науковому рівнях щодо збереження рибних запасів або диких водних тварин ще надто далека від потреб сучасності. Таке ставлення може стати фатальним для життєвого циклу. Зазначене свідчить про те,

що сьогодні охорона, умов (стосунків) стовно рибних запасів або диких водних тварин від проведення вибухових робіт з порушенням правил стосовно їх охорони в Україні (а також у світі) – одна з найбільш актуальних проблем, яку потрібно вирішувати нашій державі, нашому суспільству негайно.

З цією метою слід посилити вивчення як стану рибних запасів та рибних водних тварин, а також проведення вибухових робіт у рибогосподарських водних об'єктах, так і діяння, що призводять до такого стану, для відпрацювання екологічної стратегії, покликаної запобігати порушенню природної рівноваги внаслідок злочинних діянь, передбачених ст.250 КК України. Деякі зачатки вказаної стратегії знайшли відображення в чинному законодавстві [1]. Без контролю за заміною таких природних ресурсів як рибні запаси або дикі водні тварини та проведення вибухових робіт у рибогосподарських водних об'єктах, необхідним також є і проведення організаційних та правових заходів щодо охорони й раціонального відтворення рибних запасів та диких водних тварин. Отже, стає очевидним той факт, що встановити контроль можна лише за тим, що достатньо глибоко вивчено.

Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» [1], «Про тваринний світ» [2, с.59-75], Водний кодекс України [3] та ін., передбачена охорона рибних запасів або диких водних тварин від проведення робіт з порушенням правил охорони зазначених ресурсів. Ці положення, що передбачені зазначеними та іншими нормативними актами, є позитивним кроком щодо такої охорони, але, як завжди, тут прогалиною є механізм контролю та відсутність наукових методик його організації. Саме тому вироблення наукових методик організації контролю з охорони рибних запасів та деяких водних тварин у рибогосподарських водних об'єктах є нагальною потребою. Враховуючи те, що вище перелічене не входить до предмета цього дослідження, розглянемо суть проблеми, зазначеної у назві статті.

Суттєве занепокоєння з приводу зниження або суттєвого скорочення рибних запасів або диких водних тварин зумовлено як проведенням вибухових робіт, так і забрудненням водних об'єктів. Слід звернути увагу на те, що близько третини промислових та сільськогосподарських підприємств не має санітарно-захисних зон [4, с.8].

Не дивлячись на вплив цього злочину (передбаченого ст.250 КК України) надто мала кількість осіб притягнутих до кримінальної відповідальності. Одна з причин низької частки притягнення до кримінальної відповідальності за злочин проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів полягає в тому, що органи гірничого нагляду та органи, які видають дозволи на проведення робіт на землях водного фонду та відповідно промислового рибальства в рибогосподарських об'єктах тощо, не завжди ведуть точний облік правопорушників. І як наслідок, особи, які проводять вибухові роботи з порушенням правил охорони рибних запасів, не завжди притягуються до кримінальної відповідальності, оскільки не розуміються на практиці усі ознаки цього злочину, за якими проведена криміналізація цього правопорушення. Подібні недоліки, як показує вивчення нами інформаційного забезпечення зазначеного аспекту охорони навколишнього природного серед-

овища, виникають саме з цієї причини. І цю прогалину слід негайно усунути. Крім того, така інформація, про яку ми зазначали вище, має бути централізованою, оскільки якщо не здійснювати такі обліки і не боротися з цим злом більш суворими методами, то протизаконні діяння матимуть імідж безкарності і призведуть до проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів або диких водних тварин і значної шкоди відносинам навколишнього природного середовища.

З'ясування суті та визначення кримінально-правового поняття злочину проведення вибухових з порушенням правил охорони рибних запасів, обґрунтування кримінальної відповідальності за це кримінальне правопорушення, мають велике значення для розуміння меж дії закону (ст. 250 КК України), правильної кваліфікації діяння винного і зміцнення законності, відіграють важливу роль у боротьбі із зазначеними злочинами та реалізації функції закону — ст.250 КК України у запобіганні цих злочинів.

У контексті вищенаведеного необхідно зауважити, що в юридичній літературі не отримали розробку і висвітлення питання, які стосуються поняття «Проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів» та взагалі не визначено поняття злочину, передбаченого ст. 250 КК України. У ряді наукових досліджень фрагментарно висвітлюються питання, що тією чи іншою мірою пов'язані з проблемою проведення вибухових робіт, з порушенням правил охорони рибних запасів або диких водних тварин. Запропоновані при цьому визначення, на наш погляд, недостатньо розкривають поняття «Проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів» [5, с.451-453; 6, с.771-772; 7, с.445-446]. Крім того, серед авторів опублікованих праць з цієї тематики не має єдиної думки стосовно складових цього злочину.

В цьому випадку, як нам уявляється, необхідно для більш глибокого вивчення цих понять звертатися до їх деталізації. Тобто ми маємо звернутися до складових ознак цього злочину. Оскільки кримінально-правове діяння має чітко обмежені ознаки, описані в диспозиції закону, а саме ст.250 КК України, це: дії, способи вчинення злочину, місце вчинення злочину, засоби вчинення злочину.

Отже, в основі визначення злочину проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів (ст.250 КК України), як уже було зазначено, ми повинні звернутися до його об'єктивних та суб'єктивних ознак.

Перш за все нам необхідно звернутися до безпосереднього об'єкта цього злочину (ст.250 КК України). Таким безпосереднім об'єктом злочину, який нами досліджується, виступають суспільні відносини (вони мають організаційне, екологічне та правове (нормативне наповнення), які забезпечують умови з охорони рибних запасів або диких водних тварин від їх знищення при проведенні вибухових робіт у рибогосподарських водних об'єктах [8, с.83-84].

Стосовно ж предмета цього злочину, то ми дійшли висновку, що таким є рибні запаси та дикі водні тварини: 1) під рибними запасами слід розуміти прісноводні, солонуватоводні, морські, андромні, напівпрохідні, катадромні риби всіх видів на всіх стадіях розвитку (статевозрілі екземпляри, мальки, ікра), життя яких постійно або на окремих стадіях розвитку неможливе без

перебування (знаходження) у воді, що перебувають у стані природної волі, які знаходяться у рибогосподарських штучних природних водних об'єктах, а також у межах територіальних і внутрішніх морських вод, континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони України, водойм, що знаходяться на території більш ніж однієї області, державних мисливських угідь, території природно-заповідного фонду України і лісів державного значення;

2) під дикими водними тваринами слід розуміти гідробіоти, тварини, все життя яких проходить у воді, хордові, в тому числі хребетні – першозвіри, або клоачні – загін однохордових і живонароджуючих – сумчасті і плацентарні (морські і прісноводні ссавці, плазуни, земноводні) і безхребетні (членистоногі, молюски, голкошкірі, ракоподібні) в всьому їх видовому і популяційному різноманітті на всіх стадіях розвитку (ембріони, яйця, лялечки тощо), що перебувають у стані природної волі, які знаходяться у рибогосподарських штучних або природних водних об'єктах, а також у межах територіальних і внутрішніх морських вод, континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, водойм, що знаходяться на території більш ніж однієї області, державних мисливських угідь, території природно-заповідного фонду України і лісів державного значення [9, с. 66-67].

Як ми вже зазначали, що об'єктивна сторона цього злочину характеризується діями, місцем, способом, засобами вчинення злочину. Таким чином, така ознака об'єктивної сторони цього злочину, як дія – проведення вибухових робіт у рибогосподарських водних об'єктах буде в наявності, коли такі роботи були проведені: 1) в рибогосподарських водних об'єктах; 2) без спеціального на те дозволу; 3) за відсутності невідкладних випадків; 4) без спеціальних проєктів і не в суворій відповідності до єдиних правил [10, с.92].

Відносно такої ознаки об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 250 КК України, то ними є рибогосподарські водні об'єкти.

Під рибогосподарськими водними об'єктами слід розуміти водні об'єкти (його частини) загальнодержавного та місцевого значення, водні об'єкти (його частини) загального та спеціального користування, які використовуються (можуть використовуватись) для розведення, вирощування, відтворення, лову (добування) риби та інших водних живих ресурсів, де водогосподарська діяльність обмежується в інтересах охорони рибних запасів або диких водних тварин та інших водних живих ресурсів [11, с.45].

Крім того, обов'язковою ознакою об'єктивної сторони цього злочину є спосіб вчинення злочину. Спосіб проведення таких робіт говорить сам про себе, що такі роботи проводяться шляхом вибуху для підтримання судноплавства та лісосплаву на обмілілих ділянках річок, роботи з примусового скресання сплавних річок і запобігання аваріям при заборах біля мостів та гідротехнічних споруд і затонів при лісосплаві.

Ще однією обов'язковою ознакою об'єктивної сторони злочину, що нами досліджується, є засоби вчинення злочину. Під засобами вчинення злочину, передбаченого ст.250 КК України слід розуміти: вибухові речовини, вибухові матеріали, вибухові пристрої та засоби ініціювання вибуху [10, с.101].

Враховуючи зазначені позитивні положення з указаних точок зору, а також аналіз судової практики під суб'єктом злочину, передбаченого ст. 250 КК України, слід розуміти фізичну, осудну або обмежено осудну службову особу, відповідальну за правильну організацію і проведення або керівництво вибуховими роботами, зобов'язані виконувати правила охорони рибних запасів при проведенні вибухових робіт, або неслужбову особу, як виконавця, зайняту вибуховими роботами, зобов'язану виконувати правила охорони рибних запасів при проведенні вибухових робіт (особи на яких лежать обов'язки дотримуватись таких правил), або приватну особу, яка здійснює вибухові роботи, зобов'язану виконувати правила охорони рибних запасів, які на момент чинення злочину досягає 16-річного віку (громадяни України, громадяни зарубіжних держав, особи без громадянства) [12, с.128-129].

На підставі дослідження можна визначити такі основні положення: 1) суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст.250 КК України характеризується виною у формі умислу. Умисел для цього злочину може бути лише прямий; 2) мотиви і мета цього злочину можлива різноманітна і не впливає на кваліфікацію злочину проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів, але має значення для виду і міри покарання [13, с.111-117].

Крім того, необхідно зазначити, що певною мірою дана проблема вирішена на законодавчому рівні і в КК деяких зарубіжних держав [14, с.1-226; 15, с.1-366; 16, с.1-375; 17, с.1-313; 18, с.1-298].

Висновки. Маючи такий дослідний фундамент та аналіз об'єктивних і суб'єктивних ознак злочину, передбаченого ст.250 КК України, спробуємо сформулювати кримінально-правове визначення злочину проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів. «Під кримінально-правовим проведенням вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів або диких водних тварин слід розуміти умисну заборонену КК України дію суб'єкта, що посягає на суспільні відносини, які забезпечують умови з охорони рибних запасів або диких водних тварин, які полягають у проведенні вибухових робіт переліченими способами і засобами, в певних обставинах місця з порушенням правил охорони рибних запасів або диких водних тварин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – №41. – Ст. 546.
2. Про тваринний світ: Закон України від 3 березня 1993 р. // Закони України. – Т.5. – К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 1966. – С. 55-75.
3. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. –1995. – № 24. – Ст. 189.
4. *Вадзюк С.Н.* Вплив довкілля на здоров'я людини / С.Н. Вадзюк // Екологічний вісник. – № 1–2. – К. : Всеукраїнська екологічна ліга, 2002. – С. 8–20.
5. *Гавриш С.Б.* Коментар до ст. 250 КК України / С.Б. Гавриш // Кримінальне право України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 2: Особлива частина /

Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна; [5-е вид., доповн.] – Х. : Право, 2013. – С. 451–453.

6. *Дудоров О.О.* Злочини проти довкілля / О.О. Дудоров // Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 9-те вид., переробл. та доповн. – К. : Юридична думка, 2012. – С. 720–782.

7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. Під аг. ред. Потєбенька М.О., Гончаренка В.Г. – ч.2 – К. : «Форум», 2001. – 944с.

8. *Мельниченко В.Л.* Безпосередній об'єкт злочину, передбаченого ст.250 КК України / В.Л. Мельниченко // Юридична наука. – 2014. – №6. – С. 84–106.

9. *Мельниченко В.Л.* Предмет злочину проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів / В.Л. Мельниченко // Юридична наука. – 2015. – №1. – С. 53–71.

10. *Мельниченко В.Л.* Об'єктивна сторона злочину проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів / В.Л. Мельниченко // Юридична наука. – 2014. – № 6. – С. 53–71.

11. *Мельниченко В.Л.* Місце вчинення злочину як ознака об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст.250 КК України / В.Л. Мельниченко // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Актуальні дослідження в юриспруденції. – Тернопіль, 2013. – С. 42–45.

12. *Мельниченко В.Л.* Суб'єкт злочину, передбаченого ст.250 КК України: теоретичні та прикладні проблеми / В.Л. Мельниченко // Юридична наука. – 2014. – №6. – С. 84–106.

13. *Мельниченко В.Л.* Суб'єктивна сторона злочину проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів / В.Л. Мельниченко // Юридична наука. – 2014. – № 8. – С. 111–117.

14. THE JAPANESE PENAL CODE / Edited and introduction by Doctor of Law, prof. A.I. Korobeev. – St Petersburg: «Yuridichesky Center – Press», 2002. – 226p.

15. The Swiss Penal Code / Preface by a member of the Council of Federation the Federal Assembly of the RF. N. Volkov; edited, translated from German, and introduction by Candidate of Law A.V. Serebrennikova; – St Petersburg: «Yuridichesky Center – Press», 2002. – 366p.

16. Criminal Legislation of Norway / Edited and introductory article by Doctor of Law, professor Yn. V. Golik; translated from Norwegian A.V. Zhmenya. – St. Petersburg: «Yuridichesky Center – Press», 2002. – 366p.

17. The Latvian Penal / edited and introduction by candidate of law A. I. Lukashov and candidate of law E.A. Sarkisova, translated from Latvian by candidate of Law A.I. Lukashov. – St. Petersburg: «Yuridichesky Center – Press», 2001. – 313 p.

18. The Bulgarian Penal Code / edited by candidate of Law, assistant professor A.I. Lukashov; introduction by Y.I. Aidarov. – St. Petersburg: «Yuridichesky Center – Press», 2001. – 298p.

Мельниченко В.Л. Поняття злочину проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів (ст.250 КК України)

У статті здійснено дослідження поняття злочину проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів. Автор з'ясував сутність об'єктивних і суб'єктивних ознак даного злочину та дав визначення кримінально-правового поняття злочину проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів.

Ключові слова: поняття злочину, проведення вибухових робіт, порушення правил охорони рибних запасів.

Мельниченко В.Л. Понятие преступления проведения взрывных работ с нарушением правил охраны рыбных запасов (ст.250 УК Украины)

В статье проведено исследование понятия преступления проведения взрывных работ с нарушением правил охраны рыбных запасов. Автор выяснил сущность объективных и субъективных признаков данного преступления и дал определение уголовно-правовому понятию преступления проведения взрывных работ с нарушением правил охраны рыбных запасов.

Ключевые слова: понятие преступления, проведение взрывных работ, нарушение правил охраны рыбных запасов.

Melnichenko V. The concept of crime of holding blasting works in violation of rules of protection fish stocks (Art. 250 of the Criminal Code of Ukraine)

In Article studied the concept of crime of holding blasting works in violation of rules of protection fish stocks. The author found out the essence of the objective and subjective signs of the crime and gave a definition of the concept of crime of holding blasting works in violation of rules of protection fish stocks.

Keywords: concept of crime, holding blasting works, violation of rules of protection fish stocks.

Стаття надійшла до редакції 12.06.2015.